

## Bosbarometer 2011 (6.12.11)

***De Vereniging voor Bos in Vlaanderen (VBV) verheugt zich over het toenemende draagvlak voor het bos in Vlaanderen, maar betreurt dat er géén (vierkante) meter extra ruimte komt. Integendeel: Vlaanderen ontbost opnieuw en de Vlaamse Regering investeert onvoldoende in de beloofde bosuitbreiding, op kaart en op terrein, terwijl de rest van West-Europa groener wordt.***

Met de Bosbarometer houdt de Vereniging voor Bos in Vlaanderen aan de hand van een aantal meetbare indicatoren de vinger aan de pols van het Vlaamse bosbeleid en kan ze de belangrijkste trends van de afgelopen jaren in detail opvolgen. Daarnaast beschrijft de Bosbarometer ook de belangrijkste gebeurtenissen en beleidsbeslissingen die de voorbije tijd het bos en de bomen beïnvloed hebben.

**\* Meer draagvlak dan ooit voor het bos.** Centraal in 2011 was zeker de aandacht die de Verenigde Naties aan het bos schonken: tijdens dit Internationaal Jaar van de Bossen plaatsten de VN en met hen heel wat organisaties en burgers de bossen in de kijker, in Vlaanderen en wereldwijd. Volkomen terecht, want het enorme maatschappelijke belang van onze nog steeds sterk bedreigde bossen verdient zeker extra aandacht. Ook in Vlaanderen was het draagvlak voor bos groter dan ooit. Het aantal bosinitiatieven van burgers, grote en kleine middenveldorganisaties, politici en overheden, bedrijven, universiteiten en onderzoeksinstituten, ... was nauwelijks bij te houden. Zowat iedereen sprong op de kar van de bomen en maakte van 2011 één groot bosfeest.

Enkele toch wel opmerkelijke initiatieven en gebeurtenissen:

- De Vlaamse overheid organiseerde in 2011 een burgerbevraging over "Ruimte voor Morgen" om na te gaan hoe de gemiddelde Vlaming wenst dat Vlaanderen er in de toekomst moet uitzien. Niet minder dan een derde van alle respondenten vond het daarin van groot belang in een groene omgeving te kunnen wonen, en zette een gezonde leefomgeving bovenaan de ruimtelijke-orderingsagenda.
- Grote middenveldorganisaties vroegen meer aandacht en ruimte voor meer bos. Onder de noemer "Geef ons de Ruimte" eist de Gezinsbond aandacht voor een ruimtelijke ordening op maat van het kind en het gezin, met ruimte om te wonen, buiten te spelen, veilig te fietsen, te wandelen in de natuur, ... Een beter beheer van speelruimte, bos en natuur voor gezinnen en kinderen zijn hierbij nodig. Met de gezinsdag "(ge)Zin in Zoniën" slaagde de gezinsorganisatie er tijdens de Week van het Bos 2010 bovendien in om meer dan 7.000 van haar leden naar het bos te halen.
- Ook Pasar focuste het voorbije jaar op het bos. Met de actie "Pasar Boomt" plantte de vrijetijdsorganisatie met 5.000 mensen op maar liefst 70 verschillende plaatsen niet minder dan 20.000 nieuwe boompjes. In heel Vlaanderen werd gewandeld en geplant om Pasars eis voor meer bos en groen in Vlaanderen kracht bij te zetten.
- Bedrijven springen op de kar van het bos en de bomen. Telenet, Makro, Ikea en De Lijn, ... een hele resem grote en kleine ondernemingen engageren zich tot het planten van bomen. Sommige doen dit niet alleen in Vlaanderen maar ook in een aantal tropische landen.
- Ook de academische wereld roerde zich in het publieke debat: een multidisciplinaire werkgroep van de K.U. Leuven nam het Vlaamse en Europese bosbeleid en -beheer onder de loep, en eiste meer aandacht voor het bos. De werkgroep benadrukte dat het belang van bossen wordt onderschat, en dat er nood is aan een beter, coherent en verantwoordelijk bosbeleid.
- Dit groeiende draagvlak werd ook geïllustreerd door de aanplant van de miljoenste boom van de campagne 1 Miljoen Bomen voor Vlaanderen, en dit één jaar voor de geplande deadline van deze campagne. De Vlaming is het bomenplanten dus zeker wel genegen.

Tegenover dit toenemende draagvlak staat de **realiteit op het terrein**: nog steeds verdwijnt er in Vlaanderen bos, te veel bos; nog steeds wordt er onvoldoende werk gemaakt van afdoend bosbehoud én van ruimte voor nieuwe, toegankelijke bossen. Hier en daar zijn er kleine opklaringen, maar helaas staat de Bosbarometer 2011 nog steeds op storm:

- In 2010 nam de netto bosoppervlakte in Vlaanderen verder af. In 2010 ging 232 hectare bos tegen de vlakte, dit zijn meer dan 500 voetbalvelden. Dit komt neer op een verlies van 0,64 hectare bos per dag. Ondanks een ontbossingsverbod in het Bosdecreet is – dankzij een aantal

uitzonderingsmaatregelen op dat verbod - ontbossing in Vlaanderen dagelijkse praktijk. Dit staat in schril contrast met de Europese trend: de voorbije 20 jaar kwam er 2,486 miljoen hectare bos bij in West-Europa. Anders dan de gemiddelde Europeaan, die in een steeds groenere omgeving leeft, verliest de Vlaming elk jaar een stukje van zijn schaarse bossen.

- De tiende verjaardag van het ontbossingsverbod en de compensatieregeling uit het Bosdecreet, wordt een feestje in mineur. Want wat indertijd in het Bosdecreet werd geschreven om in absoluut uitzonderlijke gevallen toch tot een noodzakelijke ontbossing te kunnen overgaan, blijkt vandaag common practice geworden te zijn. Getuige de meest recente cijfers: de voorbije 10 jaar werd 2.350 hectare (ca. 5.000 voetbalvelden) vergund ontbost wat in theorie gecompenseerd moest worden door 2.794 hectare compensatiebos: 1.045 hectare in natura en 1.749 ha financieel. Ministeriële ontheffingen op het ontbossingsverbod, wat zo goed als nooit zou mogen gebeuren, werden de voorbije 10 jaar afgeleverd voor maar liefst 1.026 hectare ontbossingen. Dit zijn meer dan 2.000 voetbalvelden.

- De Vlaamse Regering belofde in haar Regeerakkoord om oplossingen te zoeken voor het reeds jarenlang aanslepende probleem van de zonevreemde bossen. In het voorjaar van 2011 kondigde Minister Schauvliege een plan van aanpak voor de zonevreemde bossen aan in de media. Ondanks het feit dat het thema reeds jaren bekend is en dat de oplossingsscenario's voorliggen (zie onder meer [www.vbv.be/bedreigdebossen](http://www.vbv.be/bedreigdebossen)), beperkt men zich voorlopig echter tot verdere inventarisatie en studie. VBV betreurt deze verdere vertraging en stelt dat het hoog tijd is om te stoppen met plannen, en dat de tijd om beslissingen te nemen, gekomen is. Alleen zo zal men tot een duurzame oplossing van dit probleem kunnen komen. Door de zonevreemde bossen problematiek in een nieuwe studie te parkeren, verandert er niets op het terrein. Integendeel, aan het huidige tempo van ontbossingen is elke dag die men verliest er één teveel. VBV spoort de Minister dan ook tot haast aan om nog voor het einde van deze legislatuur met echte oplossingen aan te komen.

- In 2011 lanceerde Vlaams Minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, Joke Schauvliege, een projectoproep waarbij lokale overheden de middelen uit het Boscompensatiefonds konden aanspreken. De interesse was groot en in korte tijd dienden indrukwekkend veel gemeentes een dossier in. Het voorziene budget van € 500.000 was dan ook te krap, en werd nog voor deze eerste oproep verdubbeld. Tien projecten kregen uiteindelijk een totaal van €900.000 toegekend voor de realisatie van 30,6 hectare compensatiebos. Wegens het succes belofde de minister nog in december 2011 een tweede projectoproep voor een totaalbudget van 1 miljoen euro te lanceren, zodat lokale overheden ook in 2012 projectvoorstellen kunnen indienen.

- Het probleem van het bosbehoud en de bosuitbreiding situeert zich echter niet alleen bij de overheid verantwoordelijk voor Leefmilieu en Natuur. De link met Ruimtelijke Ordening blijft onmiskenbaar: wil het ruimtelijk beleid niet mee, dan blijft ook het bosbeleid ter plaatse trappelen. Zonder dat er ruimte en rechtszekerheid wordt gecreëerd voor de beloofde bijkomende bossen, zal het ook op het terrein immers niet lukken. En bij Ruimtelijke Ordening schort het duidelijk: amper 20% van de 10.000 hectare planologische bosuitbreiding van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen is vandaag gerealiseerd, en de verdere afbakening van het Vlaamse buitengebied ligt momenteel zo goed als stil. Vlaams Minister van Ruimtelijke Ordening Philippe Muyters moet hoogdringend dit proces opnieuw op gang trekken. In 17 jaar tijd, sinds de intrede van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, is amper 20% van de beloofde 10.000 hectare planologische bosuitbreiding gerealiseerd. Erger nog: in 2010 verdween zelfs 100 hectare bosbestemming op de plannen! Ondertussen zijn voor het buitengebied operationele uitvoeringsprogramma's gemaakt met tientallen op te stellen RUP's (ruimtelijke uitvoeringsplannen) per gebied. Hiervan zijn er een honderdtal als prioritair aangeduid. Hoewel er in het kader van het SIGMA-plan een aantal RUP's gerealiseerd werden, is er voorlopig geen enkele RUP afgerond wat betreft de afbakening van de agrarische en natuurlijke structuur (AGNAS). Nochtans belofde de minister van Leefmilieu er in samenwerking met de minister van Ruimtelijke Ordening 20 per jaar af te werken. Maar voorlopig wordt er dus zo goed als geen vooruitgang geboekt, en komt er geen (vierkante) meter extra ruimte voor het bos bij.

- Op het terrein is de bosuitbreidingsituatie al niet veel beter: uitgemiddeld over de periode 1994-2012 komt de beloofde bosuitbreiding neer op 13.664 hectare /18 jaar = 760 hectare effectief te realiseren bosuitbreiding per jaar. Helaas, in 2010 bleken we nog nooit zo ver van deze jaarlijkse oppervlakte-doelstelling gestaan te hebben:

- o De Vlaamse overheid realiseerde 0 hectare aankoop in het kader van de effectieve

bosuitbreiding. Wel werden er gronden aangekocht voor een aantal compensatiebebossingen, maar er werd dus geen vierkante meter van de beloofde oppervlakte bijkomend bos gerealiseerd door de Vlaamse overheid. VBV vraagt dan ook met aandring dat de Vlaamse overheid haar bosuitbreidingsengagementen opnieuw ernstig opneemt, door voldoende middelen voor het aankoopbeleid vrij te maken, en door de bosuitbreidingsteams van weleer, die in het verleden een actieve aankooppolitiek voor de Vlaamse overheid voerden, te heractiveren.

o Particulieren en lokale overheden bebosten volgens de gegevens van het ANB in 2010 21 hectare. Voor de privéboseigenaar bleef het bindend karakter van het advies van een aantal Vlaamse administraties, en meer specifiek dat van de Administratie Duurzame Landbouwwontwikkeling (ADLO) een groot obstakel, dat veel kandidaat-bebossers in hun ambities fnuikte.

In het totaal werd volgens de officiële cijfers in 2010 dus 21 hectare nieuw bos gerealiseerd, wat natuurlijk mijlenver afstaat van de meerdere honderden hectare die elk jaar zouden moeten gerealiseerd worden. Ruim 15 jaar na het formuleren van de doelstelling om 10.000 hectare bos bij te realiseren, staat Vlaanderen nog geen stap verder.

- Het Vlaanderen in Actie-plan (VIA), het paradepaardje van de Vlaamse Regering, nam in haar Pact 2020 de ambitieuze doelstelling op om tegen 2020 de helft van de stedelijke en kleinstedelijke gebieden over een stadsbos te laten beschikken of er minstens een project rond te hebben opgestart. Uit de "eenmeting", het recentste monitoringrapport van de vooruitgang van VIA, blijkt dat deze doelstelling nu reeds behaald is, 9 jaar vroeger dan voorzien! Een resultaat dat ons toch wel even de wenkbrauwen deed fronsen, want, ondanks het feit dat VBV dagelijks de situatie van het bos in Vlaanderen opvolgt, was deze hoge vlucht van nieuwe stads(rand)bossen aan onze aandacht ontsnapt. Dus ging VBV op onderzoek uit. Al snel werd duidelijk dat er tussen woord van VIA en daad op het terrein nog een wijde kloof gaapt, en dat de conclusies uit de eenmeting van Pact 2020 een veel te rooskleurig beeld schetsen van de situatie. Meteen werd duidelijk dat de hoera-kreten bij de eenmeting van Pact 2020 absoluut niet gereflecteerd worden in evenveel echte realisaties op het terrein. Onze analyse leerde ons immers dat er de voorbije 15 jaar ongeveer 815 van de 4.810 hectare door het ANB als noodzakelijk beschouwde bijkomende stads(rand)bossen werd gerealiseerd, slechts een kleine 17 % van de beoogde oppervlakte dus.

- Bij de opening van de Week van het Bos 2011 lanceerde Minister Schauvliege de 'Boswijzer', een nieuwe methode om de evolutie van het bosoppervlakte in Vlaanderen nauwgezet te kunnen volgen. Deze boskartering nieuwe stijl is een stap vooruit: up to date, eenduidige en correcte informatie die op geautomatiseerde wijze wordt verkregen door de analyse van digitale hoge-resolutie luchtfoto's. De nieuwe werkwijze zal onder meer toelaten om deze monitoring elke twee jaar te herhalen, zodat er vanaf nu met grote regelmaat een duidelijk en goed onderbouwd beeld verkregen wordt van waar het met onze bosoppervlakte heen gaat. Op het eerste gezicht is het nieuwe cijfer van de Vlaamse bosoppervlakte echter bijzonder verrassend: in 2010 werd immers 177.424 hectare bos gekarteerd, een heel groot verschil met de cijfers van 10 jaar geleden (146.380 hectare). Wat deze nieuwe boskartering echter niet toelaat, is vergelijking met de voorgaande boskartering uit 2000: de methodieken van beide karteringen zijn immers zodanig verschillend dat je appels met peren vergelijkt als je de cijfers van beide karteringen naast elkaar legt en daar rechtstreekse conclusies aan verbindt, dat benadrukte ook de Minister zelf.

- Ook in 2010 werden inspanningen geleverd zijn om duurzaam bosbeheer meer ingang te doen vinden binnen het Vlaamse bosbeheer. Het aantal bosbeheerplannen bleef ook in 2010 verder stijgen. In principe biedt de Vlaamse boswetgeving voldoende garanties en stimulansen om binnen de bestaande bossen duurzaam bosbeheer te verzekeren, maar ook de bijkomende erkenning van een groeiende oppervlakte Vlaams bos als FSC-gecertificeerd, illustreert de toegenomen aandacht voor duurzaam, multifunctioneel bosbeheer. Bij de start van de Week van het Bos 2010 werd het aanbod inlands gelabeld hout uitgebreid tot 15.188 hectare bos met FSC-certificaat. Een positieve trend die zich gedurende 2011 verder doorzette want op 1 september 2011 bedroeg de totale FSC-gecertificeerde oppervlakte onder FSC-groepscertificaat 17.070 hectare.

- De ecologische functie van het Vlaamse bos staat sterk onder druk. De natuurindicatoren van het INBO luidden de alarmbel: "in Vlaanderen komen 46 van de habitats van de Habitatrictlijn voor. Drie kwart (35) hiervan krijgt een zeer ongunstige score, acht habitats (17 %) scoren matig

ongunstig wat betekent dat er slechts drie habitats zijn die over de ganse lijn gunstige scoren halen.” Ook alle boshabitats scoren ongunstig op vlak van instandhouding. Om de Europese soorten en hun leefgebieden te beschermen en ook in de toekomst kansen te geven, worden alle EU-lidstaten verplicht maatregelen te nemen. Tegen eind 2010 moesten instandhoudingsdoelstellingen per gebied opgesteld worden. Vlaanderen haalde deze deadline niet en schoof ze op naar eind 2012. Op dit moment wordt er wel hard gewerkt rond deze zgn. Speciale Beschermingszones: voor de 34 habitatrichtlijngebieden lopen lokale overlegprocedures, onder coördinatorschap van het Agentschap voor Natuur en Bos. Maar nu reeds wordt duidelijk dat voor heel wat habitattypes en -soorten de lat van de gewestelijke doelen te laag gelegd wordt om hun gunstige staat van instandhouding te kunnen verzekeren. De vraag is dan ook of we tegen de deadline van 2012 resultaten zullen kunnen voorleggen die ook voor de Europese Commissie aanvaardbaar zullen zijn.

- Het afgelopen jaar werd gewerkt aan het actief stimuleren van economische houtteelt, onder meer door middel van agroforestry en kortetoomloophoutteelt (KOH). Op 22 juli 2011 keurde de Vlaamse regering een nieuwe subsidieregeling voor agroforestry goed, waardoor landbouwers gesubsidieerd kunnen worden voor de aanleg van boslandbouwsystemen aan te leggen; bedoeling is om tegen 2013 agroforestry toe te passen op 250 hectare.

- Vlaanderen blijft echter met een zeer beperkte zelfvoorzieningsgraad van haar eigen houtvraag kampen. Onze regio moet dan ook zeer grote volumes hout en afgeleide producten importeren, waaruit dan weer volgt dat we in grote mate onze ecologische voetafdruk naar landen exporteren, waar armoede, sociale onrechtvaardigheid en biodiversiteitsverlies vaak nog veel acutere problemen zijn dan bij ons. Vlaanderen is het dan ook aan zichzelf verplicht om in veel grotere mate in te staan voor een lokale, duurzame houtproductie. Dit probleem wordt overigens steeds acuter, wegens de stijgende vraag naar hout en houtvezels, ook voor alternatieve toepassingen zoals groene-energieproductie. Duurzame productie en exploitatie van houtige biomassa moet gepaard kunnen blijven gaan met multifunctioneel bosbeheer en behoud en herstel van biodiversiteit, en bij de ontwikkeling van de vraag naar houtvezels moet aandacht besteed worden aan de ecologische voetafdruk waarin dit resulteert, niet alleen hier maar ook wereldwijd. De actuele wildgroei in Vlaanderen van kleine en grote biomassacentrales die warmte en elektriciteit produceren, en de daaruit voortvloeiende sterk stijgende vraag naar houtvezels, niet alleen hier maar overal in de geïndustrialiseerde wereld, dient dringend afgetoetst te worden aan de haalbaarheid op vlak van duurzame houtproductie, transport en verwerking.

- Rond handhaving van de natuur- en boswetgeving in het bos doen heel wat indianenverhalen de ronde. VBV was dus wel nieuwsgierig naar wat daar van aan is, en heeft dit van naderbij onderzocht voor de Bosbarometer 2011. Het bleek dat er op het vlak van handhaving van de bos- en natuurwetgeving de voorbije jaren enkele betekenisvolle stappen vooruit gezet zijn:

- Bij de reorganisatie van het ANB in 2007 werd per provincie een aparte cel Natuurinspectie opgericht. Samen met de boswachters oefenen deze teams toezicht uit zodat de regelgeving gerespecteerd wordt en kunnen ze actief misdrijven opsporen. In elke provincie is er nu dus ook een gespecialiseerd team dat gericht en met expertise werkt aan bepaalde vormen van inbreuken en/of misdrijven m.b.t. de natuur- en boswetgeving.

- Via het handhavingsdecreet van 2009 werd het bovendien mogelijk gemaakt om naast de klassieke weg van strafrechtelijke vervolging ook het administratiefrechtelijke spoor te volgen. Bij dit administratiefrechtelijke spoor kunnen bestuurlijke maatregelen en geldboetes toegepast worden. Hierdoor is de administratieve last een pak minder zwaar geworden. Daarbovenop verleent het milieuhandhavingsdecreet een hele waaier middelen aan boswachters en natuurinspecteurs om op terrein effectief te kunnen optreden.

K Bossen wereldwijd spelen een prominente rol als het op biodiversiteit en klimaat aankomt. Maar de adembenemende soortenrijkdom in (tropische) wouden staat op de helling en het klimaat warmt verder op. Tropische ontbossing is verantwoordelijk voor 20% van de wereldwijde uitstoot van CO<sub>2</sub> en door de voortschrijdende ontbossing en bosdegradatie sterven soorten aan een razend tempo uit. De internationale gemeenschap is zich hiervan bewust en het staat zo goed als vast dat “Vermeden Ontbossing - Avoided Deforestation” één van de speerpunten van het post-Kyoto klimaatbeleid wordt. Ook Vlaanderen zal hierin een rol dienen te spelen.

L Uit recent satellietonderzoek van de Wereld Voedsel- en Landbouworganisatie FAO bleek echter nog op 30 november 2011 dat het heel erg de verkeerde kant blijft uitgaan met onze wereldwijde bosoppervlakte: van een gemiddelde oppervlakte bosverlies van 4,1 miljoen hectare

per jaar tussen 1990 en 2000, versnelde dit ritme nog tot 6,4 miljoen hectare per jaar in de periode van 2000 tot 2005. Zelfs indien men nieuwe bebossingen in het plaatje opneemt, dan nog verloor onze aarde netto elk jaar 4,9 miljoen hectare bos de voorbije 15 jaar. Dit is 10 hectare bos per seconde, en dat gedurende een periode van 15 jaar...

J Op de biodiversiteitstop in Nagoya in 2010 gaf België alvast een aanzet door 10 miljoen euro toe te zeggen ter financiering van REDD+ (Reducing Emissions from Deforestation and Degradation: reductie van uitstoot door ontbossing en bosdegradatie)-activiteiten.

L Op Vlaams niveau maakte minister Schauvliege bekend dat drie nieuwe projecten in Peru en Ecuador steun krijgen uit het Vlaams Fonds Tropisch Bos (VFTB). Andermaal constateren we echter dat ook in 2010 de inbreng van de Vlaamse overheid in dit fonds fors verder werd teruggeschoefd. Vlaanderen zou echt, als één van de rijkere regio's ter wereld, een veel belangrijker engagement op dit vlak moeten opnemen. Met deze magere budgetten ter ondersteuning van duurzaam bosbeheer in de tropen slaat onze overheid bovendien een bijzonder slecht figuur bij de ons omringende landen. Het behoud van de bossen in de tropen is bovendien een heel belangrijk, goedkoop en efficiënt instrument in de strijd tegen klimaatsverandering en voor het biodiversiteitsbehoud.

In bijlage vind je de volledige tekst van de bosbarometer.

### Links

[verslag bosbarometer 2011](#)